

Seat No. : _____

DB-107 (H)

December-2025

B.A., Sem.-I

Sanskrit (Repeater)

(Sanskrit Compulsory, नीतिशतकम्)

Time : 2:30 Hours]

[Max. Marks : 70

(Hindi Version)

निर्देश : सभी प्रश्नों के समान अंक हैं ।

1. नीचे दिए गए श्लोकों को समझाइए : 14

- (1) निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदि वा स्तुवन्तु
लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु व यथेष्टम् ।
अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा
न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥
- (2) वाञ्छा सज्जनसङ्गमे परगुणे प्रीतिर्गुरौ नम्रता
विद्यायां व्यसनं स्वयोषिति रतिर्लोकापवादाद्भयम् ।
भक्तिः शूलिनि शक्तिरात्मदमने संसर्गमुक्तिः खले
येष्वेते निवसन्ति निर्मलगुणास्तेभ्यो नरेभ्यो नमः ॥

अथवा

1. निम्न पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए : 14

- (1) मूर्खजनउपहासः
- (2) सज्जनप्रशंसाः

2. नीचे दिए गए श्लोकों को समझाइए : 14

- (1) नैवाकृतिः फलति नैव कुलं न शीलं
विद्यापि नैव न च यत्नकृतापि सेवा ।
भाग्यानि पूर्वतपसा खलु सञ्चितानि
काले फलन्ति पुरुषस्य यथैव वृक्षाः ॥
- (2) विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं
विद्या भोगकरी यशस्सुखकरी विद्या गुरुणां गुरुः ।
विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परा देवता
विद्या राजसु पूजिता न तु धनं विद्याविहीनः पशुः ॥

अथवा

DB-107 (H)

1

P.T.O.

2. निम्न पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए : 14
- (1) अधिगम का महत्त्व
(2) मैत्री का महत्त्व

3. नीचे दिए गए श्लोकों को समझाइए : 14
- (1) शशी दिवसधूसरो गलितयौवना कामिनी
सरो विगतवारिजं मुखमनक्षरं स्वाकृतेः ।
प्रभुर्धनपरायणः सततदुर्गतः सज्जनो
नृपाङ्गणगतः खलो मनसि सप्त शल्यानि मे ॥
- (2) लोभश्चेदगुणेन किं पिशुनता यद्यस्ति किं पातकैः
सत्यं चेत्तपसा च किं शुचि मनो यद्यस्ति तीर्थेन किम् ।
किम् सौजन्यं यदि किं गुणैः सुमहिमा यद्यस्ति किं मण्डनैः
संदिग्धा यदि किं धनैरपयशो यद्यस्ति किं मृत्युना ॥

अथवा

3. भर्तृहरि के जीवन एवं कृतियों पर सविस्तार लिखिए : 14
4. नीचे दिए गए श्लोकों को समझाइए : 14
- (1) मौनान्मूकः प्रवचनपटुर्वातुलो जल्पको वा
धृष्टः पार्श्वे वसति च सदा दूरतश्चाप्रगल्भः ।
क्षान्त्या भीरुर्यदि न सहते प्रायशो नाभिजातः
सेवाधर्मः परमगहनो योगिनामप्यगम्यः ॥
- (2) यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः
स पण्डितः स श्रुतवान् गुणज्ञः ।
स एव वक्ता स च दर्शनीयः
सर्वे गुणाः काञ्चनमाश्रयन्ति ॥

अथवा

4. मुक्तक के लक्षणों को बताते हुए नीतिशतकम का मूल्यांकन कीजिए । 14
5. सही विकल्प चुनकर उत्तर दीजिए : (कोई सात) 14
- (1) सिकतासु यन्ततः पीडयन् _____ अपि लभेत ।
(a) धनम् (b) जलम् (c) तैलम्
- (2) येषु एते निर्मलगुणाः निवसन्ति, तेभ्यः नरेभ्यः _____ ।
(a) नमः (b) शान्तिः (c) शुभम्

- (3) यः महात्मा भवति तस्य विपदी _____ भवति ।
 (a) सुखम् (b) दुःखम् (c) धैर्यम्
- (4) फलोदगमैः _____ नम्राः भवन्ति ।
 (a) पशवः (b) तरवः (c) जंतवः
- (5) _____ चेतः प्रसादयति ।
 (a) धनसंगतिः (b) दुर्जनसंगतिः (c) सत्संगतिः
- (6) कः लालनात् विनश्यति ?
 (a) सुतः (b) सेवकः (c) शिष्यः
- (7) वित्तस्य _____ गतयः भवन्ति ।
 (a) एका (b) तिस्रः (c) चतस्रः
- (8) कृषिः _____ विनश्यति ।
 (a) अनवेक्षणात् (b) अनध्ययनात् (c) संगत्
- (9) खलोपासनात् _____ विनश्यति ।
 (a) कुलं (b) धनं (c) शीलं
- (10) प्रवासाश्रयात् _____ विनश्यति ।
 (a) स्नेहः (b) यतिः (c) विप्रः
- (11) _____ पुंसां पापम् अपाकारोति ।
 (a) विद्या (b) सत्संगतिः (c) धनशक्तिः
- (12) _____ परं भूषणम् ।
 (a) रूपं (b) धनम् (c) शीलं
-

